

Leif Bloch Rasmussen

A. Kommentarer og spørgsmål til Per Flensburg

Tidligt i mit virke som ph.d. studerende på Danmarks tekniske Højskole (nu Dtu) stødte jeg via en international konference om fremtidens produktionssystemer ind i Charles West Churchman og Erich Jantsch. Begge beskæftigede sig med design, men på vidt forskellig vis. Den første med design af kundskabende systemer, den anden design for evolution. Den første med basis i systemtankegangen, den anden med basis i selv-organiserende systemer ud fra teorien om orden-gennem-fluktuationer. Begge var anderledes end main-stream teorierne om design og styring dengang i slut 60'erne og begyndelsen af 70'erne: positivisme og hermeneutik. Begge ville mere end forklare og forstå, de ville også frigørelse fra magt og undertrykkelse. Mærkeligt nok uden referencer til marxisme og kritisk teori.

Jeg blev optændt af den hellige ild - her var muligheder for mit virke som aktions-forsker og underviser. Jeg virkede for medbestemmelse på den teknologiske udvikling; den gang medbestemmelse på edb og informationssystemer, nu IT og digitalisering.

Men praksis viste sig vanskelig, dels fordi Churchman og Jantsch teorier var for komplekse, dels fordi de ikke passede med den gængse verden at problem-bregrebs-orienterede metoder, ej heller socio-tekniske. Og slet ikke den i Skandinavien herskende kamp mellem disse to metoder og den fagpolitiske strategi. Naturligvis også - måske - fordi mine evner til at fortælle om budskabet og omsætte det til praksis ikke stod mål med ønsket.

Dermed blev deres teorier en slags personlig 'tavs viden', der altid lå på spring som mine foretrukne metoder - de skulle begge i spil gennem en dialektisk proces.

'Løsningen' blev en ændring af forsknings- og undervisnings-felt, nemlig til innovation og projekt-ledelse på to nye tvær-faglige universiteter: Malmö Högskola og IT-Universitetet i København, som jeg var med til at starte; herunder Centrum för Kompetensutveckling og e-business. Samtidig dannede vi EU-PKU ved Symbion, hvor vi uddannede i EU-projekt-koordinering for ledige akademikere, bankfolk og HK'ere. Altsammen medio 1990. Altsammen tvær-fagligt og forsøg med trans-disciplinaritet.

Men 'Løsningen' blev en succes, javel, men alligevel lykkedes det ikke at få Churchman og Jantsch i spil som metode. Først gennem Charles Sanders Peirce og hans semiotik - herunder abduktion - indså jeg pragmatismen som et gygende fundament (resonans). Dette skete, da dele af vort kursus på IT-Universitetet i Innovation og Projektledelse - uden vort vidende - blev forfremmet til et obligatorisk kursus i Videnskabsteori for speciale-studerende. Her begyndte den tavs viden at udfolde sig - ikke ved min indsats, men gennem de studerendes samvirke med at hjælpe hinanden med deres specialer i studie-kredse. Herunder virkede muligheds-formuleringer i stedet for de normale problem-formuleringer som en åbenbaring sammen med det frie pragmatiske valg af videnskabsteori og metode. **Jeg/vi vare nu bare katalysatorer.**

I Skandinavien herskende der i 70'erne og 80'erne en kamp mellem rationel projekt-model, socio-teknisk design og den fagpolitiske strategi. Dybest set baseret på en forskel mellem positivisme, hermeneutisk og kritisk teori. Jeg selv forsøgte i informatik en pragmatisk strategi baseret på Charles West Churchman's Systemtankegang, specielt hans Design of Inquiring Systems (1971). De metodiske tilgange skulle tilpasses den situation, hvori man stod som

designer af information-systemer, dog med det sigte at lave kundskabende systemer, hvor det var de konkrete handlinger, der viste om man havde forklaret, forstået, frigjort sin viden, jvf. Peirce's pragmatiske maximer.

Jeg læser Per Flensburgs foretrukne metode som socio-teknisk. Men har på fornemmelsen, at der ligger andre foretrukne metoder skjult som en slags 'tavs viden'. En model jeg også selv har brugt, når det var vanskeligt at få Churchman's tanker udmøntet i fagpolitisk sammenhæng.

Derfor forsøger jeg at spørge om denne favoritmetode - socio-teknik - måske i sig selv har mangler i forhold til design af informationssystemer. Og dette har konsekvenser i praksis, pt. i samfundets accept/ikke accept af digitaliseringen. Churchman's systemtankegang søger pragmatisk i sine anbefalinger til design af informationssystemer at sige: der skal mere end en favorit-metode til - ganske svarende til Kant's, Hegel's, Marx' dialektik og Peirce' pragmatisme.

Derfor stiller jeg spørgsmålene:

Han andre oplevet, at måtte 'opgive' deres favorit-metode; eller skifte forskningsfelt pga. modstand - og så forsøge igen?

Hvilke kræfter gør at metoder på et forskningsfelt accepteres, forkastes? Og nej, svaret er ikke accept eller ikke accept gennem publiceringer i anerkendte tidsskrifter!

Hvordan kan en kamp tages for at få en metode accepteret på et forskningsfelt - og/eller på tværs af forskningsfelter?

Har du, jeg, vi selv medvirket til at forhindre forskere i at bruge deres favorit metode(r)?

B. Svar och kommentarer från Per Flensburg (PF) till Leif Bloch Rasmussen (LBR)

LBR Kommentar 1: Tidligt i mit virke som ph.d. studerende på Danmarks tekniske Højskole (nu DtU) stødte jeg via en international conference om fremtidens produktionssystemer ind i Charles West Churchman og Erich Jantsch. Begge beskæftigede sig med design, men på vidt forskellig vis. Den første med design af kundskabende systemer, den anden design for evolution. Den første med basis i systemtankegangen, den anden med basis i selv-organiserende systemer ud fra teorien om orden-gennem-fluktuationer. Begge var anderledes end main-stream teorierne om design og styring dengang i slut 60'erne og begyndelsen af 70'erne: positivisme og hermeneutik. Begge ville mere end forklare og forstå, de ville også frigørelse fra magt og undertrykkelse. Mærkeligt nok uden reference til marxisme og kritisk teori.

Jeg blev optændt af den hellige ild - her var muligheder for mit virke som aktions-forsker og underviser. Jeg virkede for medbestemmelse på den teknologiske udvikling; den gang medbestemmelse på edb og informationssystemer, nu IT og digitalisering.

Men praksis viste sig vanskelig, dels fordi Churchman og Jantsch teorier var for komplekse, dels fordi de ikke passede med den gængse verden at problem-bregrebs-orienterede metoder, ej heller socio-tekniske. Og slet ikke den i Skandinavien herskende kamp mellem

disse to metoder og den fagpolitiske strategi. Naturligvis også - måske - fordi mine evner til at fortælle om budskabet og omsætte det til praksis ikke stod mål med ønsket.

Dermed blev deres teorier en slags personlig 'tavs viden', der altid lå på spring som mine foretrukne metoder - de skulle begge i spil gennem en dialektisk proces.

PF Kommentar till LBR kommentar 1: Det är alltid intressant att se varifrån ens idéer har kommit. Just Churchman tycks ha en viss dragningskraft på vissa människor. Det finns en benämning på sådan "Churchmanics" och jag känner två stycken, du och Kristo Ivanov i Umeå. Märkligt nog pratade han också om Jantsch. Ni två inspirerade mig till att läsa Churchmans Design of Inquiring systems. Jag fattade nog inte speciellt mycket, men ändå så pass att jag bestämde mig för att ha en kurs kring boken. Vi gick genom den kapitel för kapitel, de studerande skulle till varje lektion, som i regel omfattade ett kapitel, sända in sina reflektioner till mig och de andra i kursen senast 24 h innan lektionen. På den gick jag genom deras funderingar, kommenterade och diskuterade. Det blev en mycket populär men jobbig kurs och för några stycken gjorde den ett djupt intryck. Men jag är fortfarande ingen Churchmaniac och jag vet inte varför.

LBR Kommentar 2: 'Løsningen' blev en ændring af forsknings- og undervisnings-felt, nemlig til innovation og projekt-ledelse på to nye tvær-faglige universiteter: Malmö Högskola og IT-Universitetet i København, som jeg var med til at starte; herunder Centrum for Kompetensudveckling og e-business. Samtidig dannede vi EU-PKU ved Symbion, hvor vi uddannede i EU-projekt-koordinering for ledige akademikere, bankfolk og HK'ere. Altsammen medio 1990. Altsammen tvær-fagligt og forsøg med trans-disciplinaritet.

PF Kommentar till LBR kommentar 2: Under en del av den tiden var vi arbetskamrater och jag kommer ihåg att du alltid höll på med en massa projekt. Jag tror det var någonting med Kirgisistan också...

LBR Kommentar 3:

Men 'løsningen' blev en succes, javel, men alligevel lykkedes det ikke at få Churchman og Jantsch i spil som metode. Først gennem Charles Sanders Peirce og hans semiotik - herunder abduktion - indså jeg pragmatismen som et gyngende fundament (resonans). Dette skete, da dele af vort kursus på IT-Universitetet i Innovation og Projektledelse - uden vort vidende - blev forfremmet til et obligatorisk kursus i Videnskabsteori for speciale-studerende. Her begyndte den tavs viden at udfolde sig - ikke ved min indsats, men gennem de studerendes samvirke med at hjælpe hinanden med deres specialer i studie-kredse. Herunder virkede muligheds-formuleringer i stedet for de normale problem-formuleringer som en åbenbaring sammen med det frie pragmatiske valg af videnskabsteori og metode. **Jeg/vi vare nu bare katalysatorer.**

PF Kommentar till LBR kommentar 3:

Det är intressant att se hur din tysta kunskap nu förmedlades till dina studerande. Att det inte lyckats tidigare kan delvis ha berott på att de studerande inte hade något konkret samband (kanske man kan säga "problem") att tillämpa kunskapen på. I samband med specialen (magisteruppsats är den närmaste svenska benämningen) fick de detta sammanhang och kunde då tillgodogöra sig kunskapen. Speciellt som du spelade rollen som katalysator. I mina

kurser var det inte riktigt så, jag tvingade dem att läsa och fundera över texten, grundligt och långsamt. Det gjorde att en del av de studerande blev något liknade Churchmanics. Och själv blev jag nästan troenden är Churchman introducerade någon form av skapare. Jag har kommit över det nu, faktiskt så mycket att jag inte exakt kommer ihåg hur mina tankar gick.

LBR Kommentar 5: I Skandinavien herskande der i 70'erne og 80'erne en kamp mellem rationel projekt-model, socio-teknisk design og den fagpolitiske strategi. Dybest set baseret på en forskel mellem positivisme, hermeneutisk og kritisk teori. Jeg selv forsøgte i informatik en pragmatisk strategi baseret på Charles West Churchman's Systemtankegang, specielt hans Design of Inquiring Systems (1971). De metodiske tilgange skulle tilpasses den situation, hvori man stod som designer af information-systemer, dog med det sigte at lave kundskabende systemer, hvor det var de konkrete handlinger, der viste om man havde forklaret, forstået, frigjort sin viden, jvf. Peirce's pragmatiske maximer.

PF Kommentar till LBR kommentar 5: Instämmer i din beskrivning, men jag försökte aldrig tillämpa Churchman på verklig forskning, förmodligen för att jag inte utvecklat mitt filosofiska tänkande tillräckligt. Och dessutom kan man ifrågasätta om Churchman är på metodnivå. Jag skulle vilja placera honom som vetenskapsteori, alltså överordnat metod.

LBR Kommentar 6: Jeg læser Per Flensburgs foretrukne metode som socio-teknisk. Men har på fornemmelsen, at der ligger andre foretrukne metoder skjult som en slags 'tavs viden'. En model jeg også selv har brugt, når det var vanskeligt at få Churchman's tanker udmøntet i fagpolitisk sammenhæng.

PF Kommentar till LBR kommentar 6: Det här var ett väldigt intressant påpekande! För det första skulle jag vid närmare eftertanke inte säga att socio-teknik är en metod, det är snarare en metodologi, ett ramverk för ett antal olika metoder. I min forskning använde jag i huvudsak två metoder: Fallstudier och aktionsforskning. Den tysta kunskap du förnimmer kan vara min fenomenologiska inriktning, som i mångt och mycket bygger att språk och verklighet ömsesidigt beskriver varandra.

LBR Kommentar 7: Derfor forsøger jeg at spørge om denne favoritmetode - socio-teknik - måske i sig selv har mangler i forhold til design af informationssystemer. Og dette har konsekvenser i praksis, pt. i samfundets accept/ikke accept af digitaliseringen. Churchman's systemtankegang søger pragmatisk i sine anbefalinger til design af informationssystemer at sige: der skal mere end en favorit-metode til - ganske svarende til Kant's, Hegel's, Marx' dialektik og Peirce' pragmatisme.

PF Svar på LBR kommentar 7: Jo, socio-teknik är ju i huvudsak utvecklat för design av arbete, jag tänker t ex på Mumfords fem kontrakt, som kan ses som designprinciper vid design av arbete. Socio-tekniken ger ingen som helst ledtråd till den tekniska designen, däremot ställer den krav på resultatet av denna design.

LBR Fråga 1: Har andre oplevet, at måtte 'opgive' deres favorit-metode; eller skifte forskningsfelt pga. modstand - og så forsøge igen?

PF Svar på LBR fråga 1: Jag kan egentligen bara prata för mig själv och jag upplevde hela min doktorand-tid som en ständig kamp mot positivismen och den enbart tekniska inriktningen. Det var motstånd, men jag gav inte upp. Dessutom fann vi en forskningsfinansiering i form av Arbetsmiljöfonden, som passade oss som hand i handske.

LBR Fråga 2: Hvilke kræfter gør at metoder på et forskningsfelt accepteres, forkastes? Og nej, svaret er ikke accept eller ikke accept gennem publiceringer i anerkendte tidsskrifter!

PF Svar på LBR fråga 2: Attans, jag som tänkte säga att den mest inflytelserika kraften är chefredaktören på MISQ! Men jag fick faktiskt en liknande fråga i slutet av 70-talet och mitt svar var lika tvärsäkert: Handläggaren på Styrelsen för Teknisk Utveckling (STU). Jag till och med namngav honom! Men seriöst, Fleck, som jag refererade till tidigare pratar om tankestilar (Liliequist, 2003). Dessa svarar ungefär till Kuhns paradigmer, i själva verket kände Kuhn mycket till Fleck, men refererade inte till honom. En tankestil bildas av en grupp som internaliserar ett sätt att tänka, som för dem blir ett sätt att vara. Berger & Luckmann beskriver denna process väldigt bra (Berger, Luckmann and Olsson, 1998). Det är dessa tankestilar som definierar "tillåtna" metoder.

LBR Fråga 3: Hvordan kan en kamp tages for at få en metode accepteret på et forskningsfelt - og/eller på tværs af forskningsfelter?

PF Svar på LBR fråga 3: Jag tror nästan jag svarade på det i förra frågan. Genom att forma en grupp med en gemensam tankestil, göra denna grupp framgångsrik, se till att den blir omtalad och producerar ny och god forskning.

LBR Fråga 4: Har du, jeg, vi selv medvirket til at forhindre forskere i at bruge deres favorit metode(r)?

PF Svar på LBR fråga 4: Jag tror inte vi gjort det medvetet, men kanske omedvetet. Nuvarande rektorn för Linné-universitetet, Peter Aronsson, blev utnämnd till professor ungefär samtidigt som jag. Han brukade säga att handledarna klonade sig i sina doktorander. Till mina doktorander brukade jag säga att när de struntar i mina råd, slår näven i bordet och säger att nu gör de som de själva vill, ja då är det dags att bestämma tid för disputation. När man handleder på grundutbildningsnivån är det dock andra förhållanden, det rör sig om utbildning och om man som jag har svårt att acceptera forskningsproblem som bygger på kvantitativa undersökningar handleder jag helt enkelt inte de studenterna. Vi har helt säkert påverkat forskare till att välja vår favoritmetod, men vi har inte förhindrat dem att välja en annan.